

References (translated and transliterated)

- Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future. *The Clearing House*, 83, 39-43. DOI: 10.1080/00098650903505415 [in English].
- Ivaniuk, H. (2016). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do proiektuvannia rozvyvalnoho seredovyshcha zasobamy SMART-tekhnologii [Preparation of future educators to design a developmental environment using SMART technologies]. *Molodyi vchenyi*, 4 (31), 524-528 [in Ukrainian].
- Khoruzha, L. (2006). Proektna kultura vchytelia: etychnyi komponent [Project culture of the teacher: ethical component]. *Shliakh osvity*, 4, 11-15 [in Ukrainian].
- Kremen, V.H. (Eds.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
- Lukianova, L. (2009). Tekhnolohiia orhanizatsii proektnoi diialnosti [Technology of project activity organization]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 10, 16-21 [in Ukrainian].
- Operatyvnyi plan ministerstva osvity i nauky Ukrainy na 2024 rik [Operational plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine for 2024]. (n.d.). *mon.gov.ua*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/Plany.roboty/2024/29.03.2024/Operativn.plan.MON.2024.1.pdf> [in Ukrainian].

УДК 37.041

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(25\).2024.124-137](https://doi.org/10.35387/od.1(25).2024.124-137)

Кравцова Наталія Вікторівна
– аспірантка кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами ім. академіка І.А. Зязюна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Kravtsova Nataliia – PhD Student of the Department of Pedagogy and Psychology of Social Systems Management named after Academician I. Ziaziun of the National Technical University «Kharkiv Polytechnical Institute»

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-5406-9025>

E-mail: kravtnat@gmail.com

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ МАШИНОБУДІВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей. Проаналізовано визначення дефініції «самоосвітня компетентність», особливості професійної діяльності майбутніх інженерів-машинобудівників. Підкреслено сучасні тенденції науково-технічного прогресу в машинобудівній галузі, які вимагають від фахівців сформованої самоосвітньої компетентності та їх готовності до

безперервного навчання. Акцентовано увагу на ролі самоосвітньої діяльності студентів за умов онлайн навчання. Підкреслено, що під час онлайн навчання збільшується навантаження для самостійної діяльності здобувачів освіти, що потребує формування навичок самоосвітньої діяльності. Презентовано авторський варіант визначення самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей. Висвітлено результат аналізу наукових підходів щодо структурних складових самоосвітньої діяльності. Наголошено, що самоосвітня компетентність реалізується саме в самоосвітній діяльності. На підставі детального аналізу наукових концепцій щодо структури діяльності та компонентів навчальної діяльності запропоновано власну структуру самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей, яка містить такі компоненти: мотиваційний, організаційно-цільовий, операційно-діяльсний, контрольньо-рефлексивний. Охарактеризовано їх основні функції та завдання. Доведено, що усі запропоновані компоненти самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей взаємообумовлені, утворюють цілісну структуру і потребують цілеспрямованого формування в їх єдності та послідовності. Наголошено, що у сучасному світі тільки сформовані навички самоосвітньої компетентності можуть забезпечити професіоналізм та конкурентоспроможність майбутніх фахівців на ринку праці.

Ключові слова: самоосвітня діяльність; самоосвітня компетентність; компонент; майбутні бакалаври машинобудівних спеціальностей; освіта впродовж життя.

Kravtsova Nataliia

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF SELF-EDUCATIONAL COMPETENCE OF FUTURE BACHELORS OF MECHANICAL ENGINEERING SPECIALITIES

Abstract. The article justifies the importance of self-educational competence of the future bachelors of mechanical engineering specialties. The developments in defining «self-educational competence» and the features of professional activity of future mechanical engineers are considered. The current trends in scientific and technological progress in the mechanical engineering industry, which require specialists to have formed self-educational competence and their readiness for lifelong learning are emphasized. Attention is focused on the role of students' self-educational activities in online education. It is emphasized that during online learning the volume of students' independent activities increases that requires the formation of their self-education skills. The article provides the author's own variant of the definition of self-educational competence of future bachelors of mechanical engineering specialties. It highlights the results of the analysis of scientific approaches to the structural components of self-education. Self-educational competence is realized in self-educational activities. Based on a detailed analysis of scientific concepts on the

structure of activities and components of learning activities, the author proposes own structure of self-educational competence for future bachelors of mechanical engineering specialties, which includes the following components: motivational, target-organizational, action-operational, and control-reflective ones. Their main functions and tasks are described in details. It is proved that all the suggested components of the self-educational competence of future bachelors of mechanical engineering specialties are interconnected, form a holistic structure, and require intentional formation in their unity and consistency. It is emphasized that in the modern world, only the formed skills of self-educational competence can ensure the professionalism and competitiveness of future specialists in the labor market.

Key words: *self-education; activity; self-educational competence; component; future bachelors of mechanical engineering specialties; lifelong learning.*

Постановка проблеми, її актуальність. Машинобудування є тією важливою складовою промисловості нашої держави, від стану якої залежать інші галузі економіки та народного господарства, «машинобудівна галузь відображає рівень науково-технічного стану держави, забезпечує технічну озброєність, механізацію, автоматизацію виробництва, таким чином, впливає на прогрес в інших сферах господарської діяльності та конкурентоспроможність країни на зовнішніх ринках» (Черненко, 2018, с. 129).

Сучасні тенденції науково-технічного прогресу у машинобудівній промисловості, такі як інформатизація, цифровізація, автоматизація, створення штучного інтелекту, полегшення виробничих процесів з одного боку, з іншого їх ускладнення через інтелектуальне навантаження, потребують відповідних працівників, що характеризуються високим інтелектуальним потенціалом, здатністю до інноваційного мислення, технічної творчості, професійного навчання й розвитку для збереження конкурентоспроможності цілого підприємства, так і окремого фахівця.

Всі названі тренди вимагають інноваційних інформаційних, цифрових, електронних технологій, нанотехнологій, а отже, одним із провідних трендів виступає навчання персоналу, оскільки інженери-машинобудівники повинні відповідати своєю кваліфікацією і компетентностями сучасному обладнанню, і бути творцями нових технологій, програмних засобів, устаткування на основі штучного інтелекту з метою оптимізації та удосконалення виробничих процесів, «у світі зростає попит на інженерів, які не лише володіють сучасними поширеними технологіями, але й готові навчатися і розвиватися впродовж усього періоду роботи, відповідно до принципів Четвертої промислової революції (Іщук, 2022).

Отже, для того, щоб сучасний фахівець машинобудівної галузі був професійно компетентним, затребуваним на ринку праці, у нього має бути

сформована самоосвітня компетентність. На сучасному етапі розвитку техніки і технологій самоосвіта може забезпечити актуальні професійні знання й конкурентоспроможність фахівця з технічною освітою.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Сучасний стан і проблеми професійної підготовки майбутніх інженерів розкрито у дослідженнях Р. Горбатюка, Р. Гуревича, В. Кабака, Н. Ничкало, О. Романовського, Н. Романчук, Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, А. ШОСТАЧУКА та ін.

Питанням самоосвіти, самовиховання, саморозвитку і самовдосконалення особистості приділено увагу в роботах І. Бега, С. Грищенко, О. Заверухи, С. Кузікової, В. Лозового, С. Максименка, Л. Сідак та ін.; у майбутніх інженерів ці проблеми розглядаються у дослідженнях І. Галушак, Т. Гури, Є. Іванченко, О. Ігнатюк, Т. Максимової, В. Михайличенко, Ю. Пірко та ін.

Аналізу питань самоосвіти у зарубіжних дослідженнях присвячені роботи J. Atkinson, A. Maslow, L. Morris, M. Rokeach.

Проблемам формування самоосвітньої компетентності присвячені роботи В. Бобрицької, Н. Бухлової, І. Вікторенко, Н. Вовк, Н. Воролай, С. Касянц, Н. Кравець, К. Кучерявої, О. Підгірного, Т. Потапчук, Ю. Пришупи, Н. Ротової, М. Солдатенка, І. Федь та ін.

Водночас незважаючи на значну кількість наукових розробок щодо професійної компетентності, самоосвіти й самоосвітньої діяльності фахівців технічного профілю, недостатньо дослідженим залишається питання щодо сутності самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

Мета статті полягає у визначенні сутності поняття самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей, а також виділення й теоретичне обґрунтування її компонентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Через швидкість старіння знань, технологізацію різних видів діяльності, зникнення одних професій та появу інших, необхідність здобувати протягом життя не одну, а декілька професій, виникає нагальна потреба у самоосвітній компетентності, що здатна забезпечити сучасному фахівцю впевнено почуватися на ринку праці та бути конкурентоспроможним серед широкого різноманіття професіоналів. Ще одним чинником, який обумовлює актуальність формування поряд із загальноосвітніми та фаховими компетентностями і самоосвітньої компетентності, є перехід до компетентнісної парадигми освіти, зокрема вищої.

Дослідники, розглядаючи феномен «самоосвітньої компетентності», по різному трактують це поняття.

Зокрема, І. Федь, І. Вікторенко, Н. Вовк у структурі професійної компетентності фахівця виділяють самоосвітню компетентність, яка виявляється в уміннях і навичках самовдосконалення, навичках самостійної пізнавальної діяльності, метою якої є оновлення

інтелектуального потенціалу відповідно до загальнокультурних і професійних запитів суспільства, тобто в самоосвіті (Федь, Вікторенко, & Вовк, 2021, с. 109). На думку авторів, самоосвітня компетентність є складовою професійної компетентності й здатна підвищувати професіоналізм фахівця, орієнтуватися у швидкозмінних умовах сучасного суспільства, розвивати свій інтелектуальний рівень і реалізується у самоосвіті.

Такої ж думки дотримуються В. Петрук та О. Сабадош, виокремлюючи самоосвітню компетентність як основну складову професійної компетентності, яка завдяки психологічним, особистісним, професійним, суспільним особливостям формується в процесі самостійного навчання та розвивається і удосконалюється протягом усього життя завдяки набутому особистісному досвіду (Петрук, & Сабадош, 2018). Науковці розглядають самоосвітню компетентність як навчання, що здійснює особистість самостійно, і цей процес повинен бути безперервним, спиратися на досвід людини й удосконалюватися впродовж життя, набуваючи особистісних смислів.

Складовою професійної підготовки вважають самоосвітню компетентність Т. Потапчук, Н. Кравець. На їхнє переконання, компонентом самоосвітньої компетентності є мотивація, тому що будь-яка діяльність містить у собі мотиваційний компонент, без якого будь-які дії людини неможливі навіть при наявності високого інтелекту, здібностей і розвинених навичок. Крім того, мотивація є саме тим поштовхом, що спонукає людину до самореалізації й саморозвитку (Потапчук, & Кравець, 2021, с. 180).

М. Солдатенко вважає самоосвітню компетентність найбільш актуальною, яка сприяє розвитку усіх інших компетентностей особистості, і визначає її як один із критеріїв оцінки якості випускника закладу вищої освіти (ЗВО), яка є невід'ємною і природною складовою частиною його способу життя в будь-якому віці, виступає показником професійної готовності і фактором соціальної конкурентоспроможності випускника (Солдатенко, 2019, с. 67). Тому, за відсутності сформованої самоосвітньої компетентності у сучасного фахівця незалежно від професії в сучасних умовах (швидке старіння знань, великі обсяги навчальної та професійної інформації, дистанційне навчання, економічні і соціальні трансформації, нестабільний ринок праці) майже неможливі професійне становлення і професійна реалізація особистості, створення життєвих цілей, побудова власного життєвого шляху.

На думку науковців (Солдатенко, 2019), самоосвітня компетентність виконує не тільки освітню, а й суспільну значущу функцію, забезпечуючи особистості її ефективний розвиток, готовність до професійної діяльності, адаптацію до нових професійних вимог, і що є дуже важливим, сприяє підвищенню якості сучасної освіти.

Привертає увагу дослідження Н. Ротової, в якому підкреслено, що, з одного боку, самоосвітня компетентність є ключовою й системоутворюючою, яка детермінує формування інших ключових компетентностей, а з іншого, – є складовою професійної компетентності фахівця (Ротова, 2021, с. 58-59).

С. Касіянець доводить, що самоосвітня компетентність – це комплексне поняття, що включає в собі мотиваційні вміння, навички самостійної роботи, професійні знання та вміння, здатність до аналізу інформаційних джерел фахового спрямування з метою постійного особистісно-професійного саморозвитку (Касіянець, 2017, с. 22).

На думку Ю. Пришупи, самоосвітня компетентність – це здатність і готовність особи як суб'єкта діяльності здійснювати ефективну самостійно-пізнавальну творчу діяльність у межах певної професійно-ділової сфери, що досягається завдяки сформованості знань самонавчання та вмінь самоосвітньої діяльності (Пришупа, 2016, с. 50). Отже, науковець наголошує на тому, що самоосвітня компетентність передусім уособлює готовність здійснювати діяльність, яка забезпечується такими чинниками як знання і вміння до самонавчання й самоосвіти.

У контексті нашого дослідження важливим є визначення самоосвітньої компетентності, на якому акцентує увагу Н. Воропай, це – здатність та готовність особистості до безперервної самоосвіти, що є актуальним для сьогодення в умовах військового стану і онлайн-навчання, важливим є використання можливостей інформаційно-комунікаційного середовища для забезпечення ефективності діяльності (Воропай, 2011). Використання інформаційно-комунікаційних технологій, на думку дослідниці, полегшує сприйняття навчального матеріалу і дозволяє студентам планувати та контролювати самоосвітню діяльність щодо опанування даного курсу, а викладачу забезпечує дистанційне управління самостійною роботою здобувачів.

Під час онлайн навчання змінюється діяльність як студентів, так і викладачів, і роль педагога, на відміну від традиційного навчання, полягає в управлінні, консультуванні та контролі за навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Також збільшується частка самостійного опрацювання матеріалу, відбувається пошук та критичне осмислення інформації, відпрацювання навичок самоосвітньої діяльності. Наразі пошук будь-якої інформації вже не є складним процесом. Існує безліч баз знань і баз даних, електронних бібліотек, різноманітних платформ, сервісів тощо, що дозволяють знайти ту або іншу інформацію за лічені хвилини, не виходячи з дому. Водночас не вся інформація є корисною й істинною, і щоб вміти орієнтуватися у великих потоках інформації, вміти класифікувати, порівнювати, аналізувати, систематизувати й узагальнювати отримані знання, здобувач має володіти самоосвітньою компетентністю з метою

реалізації освітніх і професійних функцій.

Вважаємо за доцільне уточнити сутність самоосвітньої компетентності фахівців у контексті проблематики нашого дослідження. Отже, самоосвітня компетентність майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей — це інтегративна властивість особистості, яка базується на прагненні до саморозвитку й самовдосконалення у сфері машинобудування й інформаційних технологій, особистісної самореалізації, що забезпечується стійкою мотивацією, розвиненими уміннями й навичками самоосвітньої діяльності, здатністю до саморегуляції й самоорганізації, готовністю вчитися упродовж життя.

Відповідно до визначеного поняття самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей, розглянемо її структурні компоненти. Самоосвітня компетентність реалізується саме у самоосвітній діяльності, тому проаналізуємо її з точки зору теорії діяльності, ключової компетентності «уміння вчитися» і структури навчальної діяльності.

В. Моргун пропонує визначати складові психологічної структури діяльності, а саме: потреба (нужденність), первинна установка; мотив; сенс; мета; вторинна установка. Так, автор зазначає, що потреба обумовлена або соціальним оточенням, або навколишнім середовищем і викликає мотив, спрямований на конкретний предмет діяльності, далі у особистості з'являється сенс у виконанні того або іншого виду діяльності, тобто формується завдання. Наступним етапом є конкретизація мети, яка реалізується в продукті, і врешті, виникає вторинна, соціальна установка, яка, за висловом науковця, за своєю потужністю перевершує первинні установки і виявляється в результаті діяльності (за стандартних умов) (Моргун, 2015, с. 150-151).

Відповідно до психологічної структури діяльності, ми акцентуємо увагу на самоосвітній діяльності, яка починається з неусвідомленої потреби (потреба як у пізнанні й розвитку, так і в досягненні успіху в певному соціальному оточенні), що спонукає людину до конкретних дій. Такі дії виявляються в якісних змінах та новоутвореннях особистості, «на рівні пізнання самоосвітня діяльність спонукається, перш за все, пізнавальною потребою й пізнавальним інтересом, причому це вже не ситуативний інтерес, який викликаний цікавістю предмета, використанням ігрових і наочних прийомів, а пізнавальний інтерес як особистісне утворення» (Солдатенко, 2019, с. 68).

О. Савченко, аналізуючи структуру ключової компетентності, виділяє «уміння вчитися», що уособлює «метауміння, яке охоплює структуровані знання про способи діяльності, досвід їх застосування, надбання особистого пізнавального досвіду, ціннісне ставлення до самостійного учіння» (Савченко, 2014, с. 4). При цьому науковець

виокремлює такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, контрольно-оцінний і рефлексивно-корекційний (Савченко, 2014, с. 36).

Н. Токарева і А. Шамне, обґрунтовуючи структуру навчальної діяльності як складову самоосвітньої діяльності, виділяють такі складові:

- потребово-мотиваційний компонент, який передбачає сукупність спонукань, що включає комунікативно-пізнавальну потребу суб'єкта на фоні його загальної потреби досягнень;
- програмно-цільовий компонент, що містить завдання та рекомендації для знаходження загальних способів дій та їх застосування до розв'язання задач певного типу;
- операційно-дійовий компонент, який складається з дій та операцій, спрямованих на засвоєння наукових понять і способів дій, їх відтворення і застосування до рішення конкретних задач;
- контрольно-оціночний компонент, що полягає у діях контролю, спрямованих на порівняння результатів своїх навчальних дій із зовнішнім зразком. Дії оцінки фіксують кінцеву якість засвоєних наукових знань і загальних способів рішення задач (Токарева, & Шамне, 2017, с. 342).

Запропоновані компоненти навчальної діяльності містять етапи діяльності щодо процесу опанування знань, умінь, навичок і контролю за результатами їх засвоєння.

Отже, проведений аналіз дав нам змогу запропонувати власну структуру самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

Перший компонент, який ми виділили, — мотиваційний. Він увиразнює спрямованість на мотивацію і самомотивацію до навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності. Мотивація є тією рушійною силою особистості, що спонукає її задовольняти потреби, зокрема у знаннях, розвитку особистості, освіті, самовдосконаленні, у досягненні успіху в професійній сфері. Під мотивацією у психології розуміють сукупність стійких мотивів, спонукань, що визначають зміст, спрямованість і характер діяльності людини, її поведінку (Побірченко, 2007). Наявність стійкої мотивації сприяє активності особистості у діяльності, що викликана різними джерелами, це може бути їжа, одяг, знання, повага, визнання, авторитет тощо. Відповідно до ієрархії потреб А. Маслоу (A. Maslow), особистість прагне до задоволення різних потреб, починаючи з фізіологічних і закінчуючи потребою у саморозвитку та самоактуалізації (Maslow, 1970b). Як слушно зазначає С. Максименко, «сам процес задоволення потреби сприяє її розвитку та відтворенню нових потреб, які неминуче породжуються різними сферами суспільного буття людей та їхньою діяльністю. Що вищий рівень цивілізованості суспільства, економічного та духовного розвитку, то багатшими й різноманітнішими є його потреби» (Максименко, 2004, с. 51). Таким чином, як наголошує науковець, якщо

людина має потреби і задовольняє їх, то обов'язково з'являються інші потреби, більш складні, досягнення яких стимулює людину до постійного розвитку, тобто розвивається особистість, і зростають її потреби духовного, пізнавального характеру, самоосвітня діяльність також виступає стимулом до самовдосконалення особистості й фахівця.

Зважаючи на активний розвиток машинобудівної галузі, впровадження інформаційних технологій, цифровізацію та автоматизацію виробничих процесів, зростає потреба у постійному навчанні працівників, вдосконаленні їхніх професійних і загальних компетентностей. Отже, самоосвіта стає однією з умов ефективної професійної діяльності. А для здійснення самоосвітньої діяльності особистість повинна мати сформовану мотиваційну сферу, яка дозволяє ставити цілі та досягати їх, постійно підвищувати професійний рівень відповідно до соціальних вимог і умов, визначати пріоритети (спрямованість особистості, ціннісні орієнтації, інтереси) тощо.

Наступний компонент, який ми виділили у структурі самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей – організаційно-цільовий. Цей компонент передбачає формування організаційних умінь і навичок самоосвітньої діяльності. Уміння поставити мету не забезпечує її здійснення, тільки організація власного життя, навчальної і професійної діяльності виступає тим базисом, за допомогою якого мета може бути досягнута. Якщо освітня система є зовні організованою, то самоосвіта є досить складним видом діяльності, що вимагає від особистості самоорганізації: вольових зусиль, планування цілей, постановки завдань самоосвітньої діяльності, раціонального розподілу часу, вибору оптимальних форм, методів і засобів самоосвіти, «сформоване вміння самоорганізації діяльності значно підвищує ефективність та успішність навчальної діяльності студента, сприяє його активності у процесі навчання, правильному розподілу часу та інших ресурсів, систематичності виконання навчальних завдань та контролю за їх виконанням» (Олефір, Кряж, & Бару та ін., 2023, с. 40).

Зазначимо, що правильна організація власного життя вирішує декілька завдань особистості студента, а саме: допомагає раціонально розподіляти внутрішні ресурси, керувати емоційно-вольовою сферою, досягати успіхів у різних сферах життя, бути ефективним в діяльності, постійно розвиватися. Сформованість організаційно-цільового компоненту забезпечить майбутнім бакалаврам цілепокладання власної діяльності, зокрема, самоосвітньої, пошук і реалізацію власного шляху, вміння вдосконалювати свої здібності, виявлення недоліків та їх усунення, формування відповідальності за власну поведінку й дії, самовизначення й саморозвиток особистості.

Операційно-діяльнісний компонент самоосвітньої діяльності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей наповнений

практичними вміннями й навичками здійснення самоосвітньої діяльності, це вміння пошуку, збору, опрацюванні актуальної навчально-професійної та наукової інформації, орієнтації у сучасних тенденціях розвитку машинобудівної галузі, розвинутому критичному мисленні, творчому підході до розв'язання науково-виробничих завдань у машинобудуванні, виконанні навчальних проєктів, розвитку навичок самостійної роботи і навичок самостійних наукових досліджень, використанні інформаційних технологій та Інтернет-ресурсів у навчанні, готовності здобувача до самоосвіти.

Спираючись на ідеї діяльнісного підходу в освіті, який «ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості» (Мойсеюк, 2007) та умовиводи науковців щодо його ролі (І. Бех, В. Кизенко, Д. Трубачова, Б. Сусь, М. Шмир, М. Шут та ін.) наголосимо, що особистість розвивається і навчається за умови виконання певних практичних дій, які вона виконує самостійно. І тільки в такому випадку вона стає суб'єктом діяльності й досягає запланованого результату. Самостійний вибір оптимальних методів і прийомів самоосвітньої діяльності, їх постійне вдосконалення й розширення, побудова індивідуального шляху саморозвитку забезпечує продуктивність і самореалізацію у професії.

Володіння практичними вміннями й навичками самоосвітньої діяльності у поєднанні з попередніми компонентами (мотиваційним і організаційно-цільовим) дає той результат, при якому особистість стає компетентною для здійснення безперервної освіти або освіти протягом життя.

Контрольно-рефлексивний компонент самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей ми виділили на підставі структури навчальної діяльності, оскільки будь-яка діяльність потребує контролю, аналізу, та, у разі потреби, – корекції. Мета цього компоненту полягає в контролі студентом своїх досягнень, успіхів самоосвітньої діяльності, у здатності оцінити себе, порівняти свої результати із запланованими, у саморефлексії. Уміння систематизувати, аналізувати, критично осмислювати, порівнювати себе сучасного із собою минулим й усувати прогалини у знаннях забезпечує оволодіння самоосвітньою компетентністю і реалізацію професійних, особистісних і соціальних функцій.

Здійснення самоконтролю й самоаналізу власної діяльності, зокрема самоосвітньої, відповідальність за її якість сприяє усвідомленню рівня знань, умінь, навичок, уможливорює відповідність співвіднесення з очікуваними результатами, дозволяє обрати індивідуальний стиль навчальної діяльності, побудувати власну траєкторію самоосвіти відповідно до індивідуальних психологічних особливостей, і, як результат,

сформувати самоосвітню компетентність, яка також потребує постійного самовдосконалення.

Під самоконтролем у психології розуміють «дію, що потребує одержання суб'єктом інформації про адекватність процедури, яку він виконує, і відповідність кінцевого результату ідеальному зразкові» (Власова, 2005, с. 151), а під самооцінкою процес оцінювання особистістю власної діяльності на різних етапах її здійснення (Токарева, & Шамне, 2017, с. 353). Таким чином, здійснюючи самоконтроль і самооцінку навчальних дій, у студента з'являються зразки виконавських операцій, які закріплюються, відпрацьовуються і згодом вдосконалюються. Якщо ж у процесі самоконтролю й самооцінки виникає відхилення, то відбувається корекція прийомів й інструментів навчальних дій, що врешті дає позитивний продукт та інформацію щодо сформованості самоосвітньої компетентності у майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, здійснений аналіз наукових досліджень щодо визначення поняття «самоосвітня компетентність» та особливостей професійної діяльності у галузі машинобудування уможливив формулювання таких висновків:

1. Самоосвітня компетентність майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей уособлює інтегративну властивість особистості, яка базується на прагненні до саморозвитку й самовдосконалення у сфері машинобудування й інформаційних технологій, особистісною самореалізації, що забезпечується стійкою мотивацією, розвиненими уміннями й навичками самоосвітньої діяльності, здатністю до саморегуляції й самоорганізації, готовністю вчитися упродовж життя.

2. Структура самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей містить такі компоненти: мотиваційний, організаційно-цільовий, операційно-діяльнісний, контрольно-рефлексивний.

3. Мотиваційний компонент самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей дозволяє здобувачам освіти ставити цілі та досягати їх; мета організаційно-цільового компоненту — формування організаційних умінь і навичок самоосвітньої діяльності; операційно-діяльнісний компонент наповнений практичними уміннями й навичками здійснення самоосвітньої діяльності; метою контрольно-рефлексивного компоненту є контроль студентом своїх досягнень, успіхів самоосвітньої діяльності.

Перспективами подальших досліджень є обґрунтування педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів машинобудівних спеціальностей у процесі професійної підготовки.

Список використаних джерел

- Власова, О.І. (2005). Педагогічна психологія. Київ: Либідь.
- Воропай, Н.А. (2011). *Формування самоосвітньої компетентності у майбутніх учителів початкових класів засобами інформаційно–комунікаційних технологій*: дис. ... канд. пед. наук. Херсонський державний університет. Херсон.
- Іщук, С.О. (Ред.). (2022). Розвиток машинобудування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Львів.
- Касіянц, С.Е. (2017). *Формування самоосвітньої компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки*: дис. ... канд. пед. наук. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.
- Максименко, С.Д. (2004). Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури.
- Мойсеюк, Н. Є. (2007). Педагогіка. Київ. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/49312-8-zagalno-konkretno-naukova-metodologiya-pedagogki.html>
- Моргун, В.Ф. (2015). Багатовимірна концепція особистості та інтеграція психологічних теорій діяльності, установки і вчинку. С. Д. Максименко, В.Л. Зливков, С.Б. Кузікова (Ред.), *Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика* (143-164). Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка.
- Олефір, В.О., Кряж, І.В., Бару, І.О., Боснюк, В.Ф., Гімаєва, Ю.А., Гранкіна-Сазонова, Н.В. & ... Крейдун, Н.П. (2023). Психологія студента. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна.
- Петрук, В.А., & Сабадош, Ю.Г. (2018). Розвиток самоосвітньої компетентності студентів технічних ВНЗ під час навчання іноземної мови. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 51, 338–341.
- Побірченко, Н.А. (Ред.). (2007). Психологічний словник. Київ: Науковий світ.
- Потапчук, Т., & Кравець, Н. (2021). Формування самоосвітньої компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Освітологічний дискурс*, 32(1), 180–193. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.1.12>
- Пришупа, Ю.Ю. (2016). *Формування самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів-будівельників у процесі професійної підготовки*: дис. ... канд. пед. наук. Національний авіаційний університет, Київ.
- Ротова, Н.В. (2021). Розвиток самоосвітньої компетенції студентів–іноземців у ході навчання українській мові. *Проблеми інженерно–педагогічної освіти*, 70, 56–64.
- Савченко, О.Я. (2014). Уміння вчитися — ключова компетентність молодшого школяра. Київ: Педагогічна думка.
- Солдатенко, М.М. (2019). Самоосвітня компетентність майбутніх фахівців як критерій якості професійної підготовки у ЗВО. *Фізико–*

математична освіта, 2(20), ч. 2, 66–70.

- Токарева, Н.М., & Шамне, А.В. (2017). Вікова та педагогічна психологія. Київ.
- Федь, І.Є., Вікторенко, І.Л., & Вовк, Н.В. (2021). Формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців у сучасному освітньому просторі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 75, (3), 106–110.
- Черненко, О.В. (2018). Інформаційне забезпечення машинобудівних підприємств України в умовах переорієнтації експорту на європейський ринок. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 18(3), 129–133.
- Maslow, A. (1970b). *Motivation and personality*. N.Y.: Harper & Row.

References (translated and transliterated)

- Chernenko, O.V. (2018). Informatsiine zabezpechennia mashynobudivnykh pidpriemstv Ukrainy v umovakh pereorientatsii eksportu na yevropeyskyi rynek [Information support for Ukrainian machine-building companies in the context of their export refocusing to the European market]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 18(3), 129–133 [in Ukrainian].
- Fed, I.Ye., Viktorenko, I.L., & Vovk, N.V. (2021). Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv u suchasnomu osvitnomu prostori [Development of self-educational competence of future specialists in the modern educational environment]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 75, (3), 106–110 [in Ukrainian].
- Ishchuk, S.O. (Red.). (2022). Rozvytok mashynobuduvannia v Ukraini: problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Machine building development in Ukraine: problems and solutions]. Lviv [in Ukrainian].
- Kasiants, S.E. (2017). *Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnykh ekonomistiv u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Development of self-educational competence of future economists in the process of professional training]: dys. ... kand. ped. nauk. Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova, Kyiv [in Ukrainian].
- Maksymenko, S.D. (2004). *Zahalna psykholohiia* [General psychology]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
- Maslow, A. (1970b). *Motivation and personality*. N.Y.: Harper & Row [in English].
- Moiseiuk, N.Ye. (2007). *Pedahohika* [Pedagogics]. Kyiv. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/49312-8-zagalno-konkretno-naukova-metodologiya-pedagogki.html> [in Ukrainian].
- Morhun, V.F. (2015). Bahatovymirna kontseptsiiia osobystosti ta intehratsiia psykholohichnykh teorii diialnosti, ustanovky i vchynku [The multidimensional concept of personality and integration of psychological theories of activity, attitude, and action]. S.D. Maksymenko, V.L. Zlyvkov, S.B. Kuzikova (Red.), *Osobystist u rozvytku: psykholohichna teoriia i*

- praktyka* (143-164). Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, [in Ukrainian].
- Olefir, V.O., Kriazh, I.V., Baru, I.O., Bosniuk, V.F., Himaieva, Yu.A., Hrankina-Sazonova, N.V. & ... Kreidun, N.P. (2023). *Psykhologhiia studenta [Psychology of the student]*. Kharkiv: KhNU imeni V.N. Karazina [in Ukrainian].
- Petruk, V.A., & Sabadosh, Yu.H. (2018). Rozvytok samoosvitnoi kompetentnosti studentiv tekhnichnykh vnz pid chas navchannia inozemnoi movy [The development of self-educational competence of technical university students in learning a foreign language]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, 51, 338–341 [in Ukrainian].
- Pobirchenko, N.A. (Red.). (2007). *Psykhologhichni slovnyk [The Psychological Dictionary]*. Kyiv: Naukovyi svit [in Ukrainian].
- Potapchuk, T., & Kravets, N. (2021). Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity [Development of self-educational competence of future teachers of pre-school education institutions]. *Osvitolohichni dyskurs*, 32(1), 180–193. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.1.12> [in Ukrainian].
- Pryshupa, Yu.Yu. (2016). *Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv-budivelnykiv u protsesi profesiinoy pidhotovky [Development of self-educational competence of future civil engineers in the context of professional training]*: dys. ... kand. ped. nauk. Natsionalnyi aviatsiinyi universytet, Kyiv [in Ukrainian].
- Rotova, N.V. (2021). Rozvytok samoosvitnoi kompetentsii studentiv–inozemtsiv u khodi navchannia ukrainskii movy [Development of self-educational competence of foreign students in the context of learning Ukrainian]. *Problemy inzhenerno–pedagogichnoi osvity*, 70, 56–64 [in Ukrainian].
- Savchenko, O.Ya. (2014). Uminnia vchytysia — kliuchova kompetentnist molodshoho shkoliara [The skill of learning is a key competence of a junior schoolchild]. Kyiv: Pedagogichna dumka [in Ukrainian].
- Soldatenko, M.M. (2019). Samoosvitnia kompetentnist maibutnikh fakhivtsiv yak kryterii yakosti profesiinoy pidhotovky u ZVO [Self-educational competence of future specialists as a criteria for the quality of professional training in higher educational institutions]. *Fyzyko–matematychna osvita*, 2(20), ch. 2, 66–70 [in Ukrainian].
- Tokareva, N.M., & Shamne, A.V. (2017). *Vikova ta pedagogichna psykhologhiia [Educational and age-related psychology]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Vlasova, O.I. (2005). *Pedagogichna psykhologhiia [Pedagogical psychology]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Voropai, N.A. (2011). *Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv zasobamy informatsiino–komunikatsiynykh tekhnologii [Developing the self-educational competence of future primary school teachers using information and communication technologies]*: dys. ... kand. ped. nauk. Khersonskiy derzhavnyi universytet. Kherson [in Ukrainian].